

Originalalet

Nummer 1 • 2025

**Bildning, sömnad och fred: socialdemokratiska kvinnoklubben
i Uppsala 1917-1947**

Erik Freding – en demokratis pionjär i Uppsala

FOLKRÖRELSEARKIVET
FÖR UPPSALA LÄN

Bildning, sömnad och fred: socialdemokratiska kvinnoklubben i Uppsala, 1917–1947

Artikeln behandlar Uppsala socialdemokratiska kvinnoklubb och deras arbete mellan 1917–1947. Den presenterar klubbens utbildningsarbete, de ekonomiska förhållandena och det fredsarbete som utfördes under andra världskriget.

1892 bildades den allra första socialdemokratiska kvinnoklubben i Sverige, Stockholms Allmänna Kvinnoklubb, som var ansluten till det socialdemokratiska arbetarepartiet. Det hade bildats socialdemokratiska kvinnoklubbar tidigare, men som alla hade varit väldigt kortvariga. Hos dem låg fokuset i kvinnopolitiken; kvinnlig rösträtt, rättigheter och stöd för såväl ogifta kvinnor som åt änkor, lika lön, 8 timmars arbetsdag, hygien och barnavårdslagar.

Den 7 december 1917 hölls det konstituerande mötet för Uppsalas Socialdemokratiska Kvinnoklubb, där runt 50 personer skrev på medlemslistan, styrelse valdes och de stadgar som rådde i Stockholm blev implementerade. De skulle träffas den första och tredje torsdagen varje månad, i Folkets Hus B-sal. Föreningen anslöt sig till partiet och skulle därigenom bedriva socialpolitiskt bildnings- och upplysningsarbete bland arbetarklassens kvinnor i staden för att de skulle kunna bidra till arbetet om arbetarklassens frigörelse; särskilt då de frågor som särskilt berörde "kvinnornas, mödrarnas och hemmets intresse." 1918 bildas det även ett socialdemokratiskt kvinnodistrikt i staden. Föreningen var en av flera under det tidiga 1900-talet bildade föreningar i Uppsala, såsom Arbetarekommun, ungdomsklubben S.D.U.K, studentföreningen Laboremus med flera. Under åren kom dessa föreningar att hålla flera gemensamma projekt.

Att bilda en socialdemokratisk kvinna

När klubben var nybildad låg det centrala fokuset i att utbilda och upplysa arbetarkvinnorna i olika politiska, sociala och samhällsliga ämnen, samt att träna dem i fackligt, politiskt och föreningsorganiserat arbete. Några av medlemmarna hade tidigare erfarenhet av föreningsarbete, en del hade till exempel varit medlemmar i ungdomsklubben innan, men merparten av dem var hemmafruar, som aldrig engagerat sig politiskt. Föredrag hölls om ämnen som hade en politisk påverkan på kvinnors liv, som hygien och hälsa, barnavårds- och skollagar med mera.

Studiecirkeln är en gammal tradition för folkbildning, som startades inom nykterhetsrörelsen, men som snabbt spred sig vidare till andra rörelser. Inom arbetarrörelsen blev det ett sätt att kunna utbilda arbetarklassen utan att de skulle behöva gå genom ett läroverk och därigenom inte kunde arbeta. Studiecirkeln såg lite olika ut, men generellt anordnades ett specifikt antal kvällar för att prata om ett särskilt ämne. Inom Uppsala socialdemokratiska kvinnoklubb blev de en stor och viktigt del av klubbens arbete, med ämnen inom allt från aktuell politik, fackligt arbete, kommunalarbetskunskap och dylikt, till kurser inom skönlitteratur, matlagning och klädsömnad. Det var dock svårt för klubben till en början att lyckas engagera medlemmarna till att medverka i dessa. Styrelsen uttryckte vid flera tillfällen sitt missnöje över "den ringa anslutningen" till både studiecirkeln och klubbmötena. Problemet låg i att flera av kvinnorna inte kände att de hade tid för sådant, då de skulle vara hemma och sköta hushållet. Under 1920-talet hade klubben också väldigt få medlemmar, under en period

Första styrelsen för Uppsala socialdemokratiska kvinnoklubb, år 1917. Sittande längst till vänster Ingeborg Tapper, stående längst till höger Olga Hedén.

ringa 35 stycken. Men under 30-talet, under ledningen av Hilda Hörngren, som var ansvarig för studiecirkelarbetet för klubben, växte intresset och anslutningen till den. Detta är nog ett resultat av dels en stadig ökning av medlemmar, dels att klubben förmodligen blev bättre på att arrangera dem, samt att det började bli lättare att få stipendier och bidrag för kvinnoförbundet. Kvinnoförbundet bildades 1920, med bland annat en bildningsfond specifikt för att kunna dela ut stipendier och dylikt till de kvinnor som ville gå en kurs i demokrati och politik.

Kurser anordnade på folkhögskolan Brunnsvik var också populära på den här tiden. Dessa kurser kostade pengar, så klubben brukade skicka en eller två representanter till dessa, som sedan kunde framföra innehållet till resterande klubbmedlemmar vid ett kommande klubbmöte. De kunde antingen betala kostnaden genom klubbkassan, genom stipendier eller, när klubbkassan var som skralast, betalas av medlemmarna själva. Styrelsen uppmanade ofta att de som hade

medel att betala för sig skulle söka till kurserna själva, då de kunde vara oerhört givande. Det gällde ämnen som fackligt arbete, svenska språket, föreningsarbete och mycket mer. Det var sommarkurser, veckolånga kurser samt kurser som gick bara över några dagar, allt i arbetarrörelsens tecken. Brunnsviks folkhögskola hade som mål att utbilda arbetarklassens medborgare i ämnen om politik och demokrati, oavsett kön eller bakgrund. De höll till exempel specifika kvinnokurser, till vilka kvinnoklubben i Uppsala ofta fick en inbjudan. Arbetarnas Bildningsförbund, ABF, bildades 1912 på just Brunnsviks folkhögskola. ABF höll inte bara kurser, utan de hade också föreläsningsturnéer, där de reste runt till olika städer och föreningar och föreläste, samt att de kunde bidra med litteratur till de studiecirklar som hölls av föreningar själva. Som exempel på specifika kurser som hölls, så fick kvinnoklubben under andra världskriget inbjudan från ABF att gå en kurs på Brunnsvik i metallindustriarbete, utifall att männen skulle behöva gå ut i krig, och kvinnorna då skulle

vara redo att ta över arbetet. Det framgår inte från klubbens protokoll huruvida någon från just Uppsala valde att gå den, men styrelsen uppmanade att söka, om intresset fanns hos den enskilda medlemmen själv.

Ekonomiska brister

Ett hinder för klubbens arbete, särskilt under 20-talet och början av 30-talet, var den skrala klubbekonomin. Flera av medlemmarna var inte själva arbetare, utan var beroende av sina mäns ekonomi. Några av klubbisterna arbetade hårt med att sy handarbeten som lakan, dukar och gardiner, som de sedan lottade ut. Inkomsterna från dem bidrog ofta med större summor som tacksamt mottogs. Som program på en del av sina klubbmöten höll de handarbetskvällar, och många av de färdiga projekten såldes vid julfester och dylikt. En av medlemmarna, Elin Jansson, sticker ut för sitt otroligt energiska arbete med att sy just dukar och gardiner, och att själv tillverka och sälja lotterna till dessa, vilka ofta inbringade stora summor till klubbkassan. Hon blev vid flera tillfällen tackad av klubben med blommor för sitt engagemang.

Fester blev – förutom ett sätt att sprida gemenskap och värva nya medlemmar – ett sätt att försöka inbringa inkomster, men de hade sällan en behållning på mer än några kronor. Största delen av klubbens inkomster kom från medlemsavgifterna. Under 20-talet togs ett beslut att om månadsavgifterna utelämnats i nio månader skulle den medlemmens medlemskap i klubben dras in. Beslutet togs efter att en medlem som sedan avlidit inte hade betalat avgiften på ett år, vilket gjorde klubben obekvämt med hur de skulle göra med sådant i framtiden. I ett försök att spara pengar bestämde klubben 1932 att dra ned på mötena till ett i månaden, istället för två, för att betala lägre hyra till Folkets Hus. Under den här tiden sökte få till studiecirklar och studieresor, få engagerade sig i försäljningen av den socialdemokratiska kvinnotidningen Morgonbris. Eftersom medlemsantalet var så

skralt, så var klubbens ekonomi helt beroende av ett fåtal kvinnors hårda arbete.

Men som nämnt, under 30-talet växer klubben i antal medlemmar, till runt 100 kvinnor, som då inbringar nästan trippelt så mycket pengar som när klubben var som minst och kassan blir betydligt mer stabil än den varit. Detta bidrar till fler möjligheter att bedriva verksamhet. De kan hålla fler fester och studiecirklar, fler kan handarbeta och sälja, fler kan hjälpas åt att sälja Morgonbris och lotter vilket fungerar som ännu mer ekonomisk tillväxt. Men klubben kunde därigenom också donera pengar till mer behövande människor, både i Sverige och resten av Europa, något som står dem otroligt varmt om hjärtat, vilket kommer till synes ännu mer under krigstiden.

Barn och fred

Under 1930-talet börjar det finnas vittringar om krig i Europa. En hel del arbete kom igång om beredskap och

internationalitet. Kvinnoklubben engagerade sig i många olika fredsarbeten. De ingick i fredsveckor och protester mot både krig och nazism, och inbjöd flera talare om ämnet. Men deras hjärta låg i barnarbetet. Barn är alltid krigens största offer och klubben anslöt sig till arbetet för att hjälpa dem, i så stor utsträckning som möjligt.

1937 föll tyska bomber över den spanska staden Guernica. Tillsammans med det rådande inbördeskriget så blev Spanien ett väldigt otryggt land att bo i en tid. Flera större förbund bildades i Sverige, som hjälp till Spaniens folk och barn. Genom föreningen Kvinnokommittén för Spaniens Barn, började Uppsala kvinnoklubb ta hand om ett fadderbarn, en spansk flicka vid namn Eloisa, som var nio år och hade mist sina föräldrar. Eloisa var ett av många spanska barn som fick fly Spanien, och bo på Chateau de la Brevière i Frankrike, som förövrigt kallades Maison Suédoise pour Enfants Espagnols (ungefärlig översättning Svenska Hemmet för Spanska Barn), vilken drevs av paret Olof och Siri Aschberg i deras sommarvilla. Dit fick flyktningbarn från såväl Spanien som Tyskland

komma för att få en mer normal utbildning, samt skydd från den våldsamma situation som rådde i deras hemländer. Chateau de la Brevière drevs som ett samarbete mellan Aschbergs, CSPM (Höga Rådet för Skydd av Minderåriga, i Frankrike) och den tidigare nämnda kvinnokommittén. Uppsalaklubben skickade 55 kronor i månaden till Eloisa, men också julgåvor i form av leksaker och godsaker. 1938 fick klubben ett brev där hon tackade dem varmt för de fina gåvorna. De fortsatte att skicka pengar och kläder ända fram till 1940, då flickans släktingar kunde ta hand om henne igen.

Att sy kläder var något som Uppsalaklubben var särskilt duktig på. 1939 startade de en sycirkel för att skicka kläder till fler spanska barn som behövde dem. På bara några månader lyckades de sy 361 stycken plagg, ett resultat som kom av att många medlemmar engagerat sig. Dessa plagg skickades genom Svenska Hjälpkommittén för Spanien, ännu en hjälporganisation. Spanien var inte det enda landet som klubben skickade kläder, pengar och andra gåvor till. De skickade kläder till Finland, och till Norge. Norge låg under tysk ockupation och var i stort behov av hjälporganisationer, och Sverige bidrog kraftigt med hjälp. Det var genom organisationen Norgehjälpen som klubbar kunde skicka kläder och pengar. Ett 30-tal organisationer inom Uppsala donerade hela tio tusen ton kläder och skor, samt 485 520, 81 kronor. Socialdemokratiska kvinnoklubben hade en representant i Norgehjälpen. 1945 fick de ett brev från en norsk flicka vid namn Lillian, som också uttryckte sin tacksamhet över de julgåvor hon fått av klubben. I brevet skickade hon med bilder på sin familj, som på grund av de rådande situationerna var separerad. Hennes pappa hade avlidit i en båtexplosion, så gåvorna var en ljusglimt i den annars tunga vardagen.

Klubben blev 1941 åter ansvarig för ett fosterbarn, denna gång från Sverige. Det var en fyraårig pojke vars mamma var änka och hade flera barn. Då klubben var engagerad i politiska frågor rörande säkerhet för både änkor och barn så kändes det helt naturligt för dem att skicka pengar och kläder. Det fanns ett projekt på den tiden som hette "Mitt sommarbarn", vilken lyftes till klubben genom Uppsala Barnens Dagförening.

Genom att tolka både protokoll och korrespondens framgår att klubben fick ett tydligare mål under krigstiden som verkade motivera dem till mer aktion än tidigare. Det fanns direkta saker att arbeta mot, som de fort kunde se resultat av och känna sig stolta över, vilket motiverade dem till ännu mer arbete. Medlemsantalet ökade, vilket ökade inte bara arbetsförmågan, utan också gemenskapen. De utförde ett arbete de var nöjda med och uttryckte flertalet gånger hur lyckosamt de hade det i Sverige under rådande kristider. De ville så gott som det gick sträcka ut en hjälpande hand.

Avslutning

Uppsala Socialdemokratiska Kvinnoklubb var en ovanligt långlivad kvinnoklubb. På Folk rörelsearkivet för Uppsala län finns material från klubben mellan 1917 och 2004, när klubbarna slås samman till S-kvinnor i Uppsala, ett politiskt organ som fortfarande finns och är kopplat till Socialdemokraterna. Genom dem distribueras fortfarande tidskriften Morgonbris till prenumeranter. Under 50-talet tog klubben avstånd från ett svenskt atomvapen och de fortsatte med olika projekt med internationella kvinnofrågor. Sedan var det jämställdhet på arbetsmarknaden, avgiftsfri barnomsorg, rättvis pension och mycket annat som gällde. Men den genomgående kärnan är densamma: de politiska frågorna rörande kvinnors rätt och säkerhet som ligger i fokus.

Källor

Arkivmaterial från Folk rörelsearkivet för Uppsala län: Socialdemokratisk Kvinnoklubb Uppsala.

Övrig information:

Brunnsviks Folkhögskolas hemsida, under "Vår Historia"

Avhandling av Célia Keren: L'évacuation et l'accueil des enfants espagnoles en France : cartographie d'une mobilisation transnationale (1936-1940), 2014.

Erik Freding – en demokratins pionjär i Uppsala

Skräddaren Erik Freding (1856-1931) är känd som den första socialdemokraten i Uppsala stadsfullmäktige 1905-1912 och även för att ha bildat den första fackföreningen i staden redan 1882. Vad som kanske är mindre känt är att han var drivande också inom rösträttsrörelsen och med fog kan kallas en demokratins pionjär i Uppsala.

Erik Freding föddes i Alunda som son till en lantbrukare. Efter faderns död, hamnade han som 13-åring i skräddarlära. Kort därefter började han också tjänstgöra som trumslagare vid Upplands regemente och var som sådan med vid Karl XV begravning 1872. År 1875 fick han anställning hos skräddarmästaren Hedrén men fortsatte som trumslagare till 1878, då han tog avsked från regementet i samband med att han gifte sig med sin unga fästmo Tekla Eklöf, född 1861. De fick en son 1879 och kom att få sammanlagt tio barn.

Fackföreningarna

Trots tidig familjebildning och en så stor familj att försörja, var Erik Freding en mycket aktiv föreningsmänniska. År 1882 var han en av

Erik Freding omkring 1900. Foto: Sigrid Wågman.

initiativtagarna till Uppsalas första fackförening, Skräddaregesällföreningen. Vid valet av ordförande fick Freding flest röster men han nöjde sig med att ingå i styrelsen, kanske för att han nu blivit tvåbarnsfar. Efter att ha blivit vice ordförande 1883, åtar han sig ordförandeuppdraget först 1884. Samma år äger också den första organiserade strejken rum i Uppsala. Skrädderiarbetarna kräver högre löner och strejken pågår i tre dagar, tills alla skräddarmästare gått de strejkande till mötes.

I fackföreningsrörelsens begynnelsetid diskuterades flitigt huruvida man skulle ansluta sig till socialismen. Många ansåg att socialismen var den enda vägen framåt för arbetarrörelsen, andra var rädda för de revolutionära idéerna. I Uppsala valde de flesta fackföreningarna, även skräddarna, att anta en hållning där politiken lämnades utanför det fackliga arbetet. Man menade, att fackföreningarnas uppgift var att befrämja arbetsvillkoren för medlemmarna och inget annat. Politiken skulle bedrivas separat.

Härvidlag var Erik Freding ett tydligt exempel på detta. I de samverkande fackföreningarnas centralkommitté som hade bildats 1886, fördes vid ett möte en hetsig debatt. Freding framstår här som socialdemokrat, men försvarar samtidigt sin kollega J. A. Lagerkrantz, som kanske var den främsta motståndaren till socialism inom fackföreningarna, med orden: "Man måste respektera varandras åsikter".

Den liberala arbetarrörelsen

Innan arbetarna började organisera sig på allvar, fanns det ett liberalt engagemang för arbetarklassen. Det bildades föreningar som var riktade till arbetare, ofta med folkbildning på programmet. De som gick i bräschen för denna liberala arbetarrörelse var ofta

motståndare till socialismen, så det är kanske inte konstigt att dessa föreningar poppar upp samtidigt som socialistiska idéer börjar spridas.

Vid den här tiden hade folkrörelserna börjat få genomslag och det var liberala krafter som

var drivande både inom frikyrkorna och nykterhetsrörelsen. Man strävade efter att förbättra samhället och med industrialismens genombrott fick vi en tydlig arbetarklass, ett proletariat med eländiga livsvillkor som fyllde våra städer.

De som hade ett samhällsengagemang såg problemen och

tog initiativ för att förbättra arbetarnas levnadsförhållanden. Så kallade arbetareföreningar bildades. Inslaget av arbetare som var engagerade i dessa varierade och oftast var det mer välbeställda medborgare som var aktiva och talade om arbetare och för arbetare, om olika sätt att lyfta deras ställning i samhället.

I Uppsala var Erik Freding aktiv i alla dessa liberala arbetareföreningar. Men den stora eldsjälens var privatläraren, sedermera professorn i semitiska språk, Otto Emil Lindberg. När han kom till staden som student 1874 hade Uppsala Arbetareförening funnits i ett par år och han blev aktiv där. Senare kom han att ta initiativ till flera ytterligare föreningar i liknande anda, till exempel Uppsala Arbetareinstitut och Studenter och Arbetare. Lindberg var även tongivande i den kortlivade Ringrörelsens verksamheter i Uppsala.

Kännetecknande för Lindberg var hans människokärlek, nykterhet, religiositet men också utpräglade antisocialism. Som en samordning av de liberala arbetareföreningarna bildade han 1884 Arbetarkorporationernas Centralkommitté. Men trots att fackföreningar nu fanns i staden, bildade av arbetarna själva, var dessa inte välkomna där. Även om Lindberg uppenbarligen hade beröringsskräck gentemot socialismen, kom han senare att bli svärfar till

Rickard Sandler.

Den liberala arbetarrörelsen utslocknade i takt med att arbetarna började organisera sig själva med fackföreningar och bildningsverksamhet som fick en socialdemokratisk grund. Undantaget

är Uppsala Arbetareinstitut som var verksamt från 1883 till 1980, även om det var tynande de sista decennierna. Institutet erbjöd högkvalitativ folkbildning på kvällstid med engagerade föreläsare från universitetet. Åhörarna var i hög grad arbetare, vilket också var syftet, även om andra

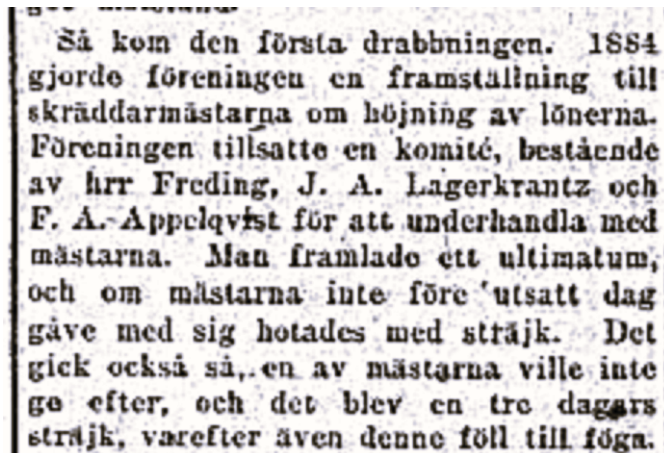
samhällsklasser också var representerade.

Freding i stadsfullmäktige

Styrelsen för Arbetareinstitutet skulle utgöras av tre vetenskapsidkare, tre arbetsgivare och fyra arbetare. Erik Freding satt i styrelsen i 26 år 1889-1915 som arbetarerepresentant. Här lärde han känna ordföranden åren 1893-1903, professorn i nordiska språk Adolf Noreen. Det var denne som föreslog Freding som kandidat, när socialdemokraterna skulle försöka få ett mandat i stadsfullmäktige vid valet 1904, vilket också lyckades.

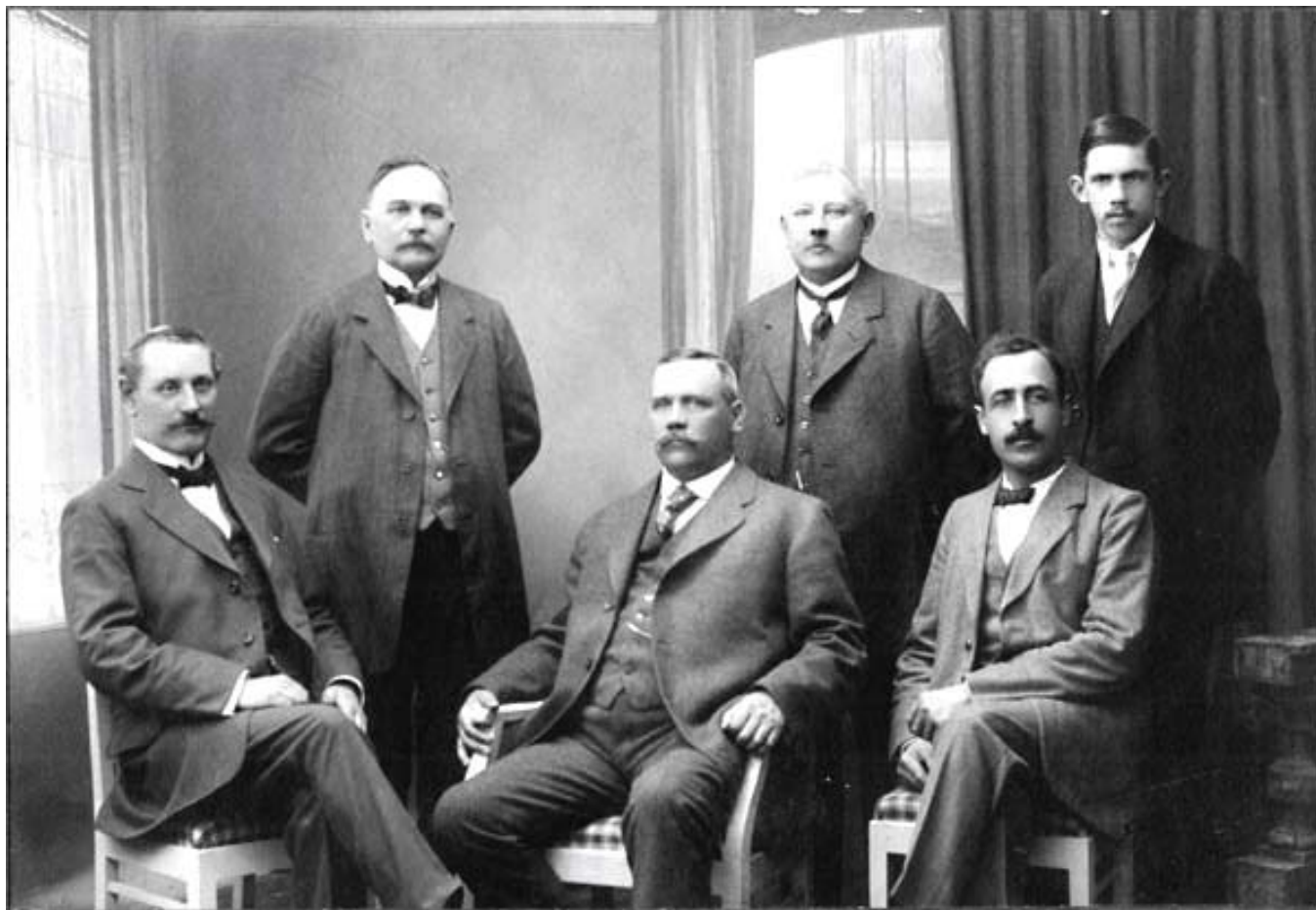
Det var inte så konstigt att han blev kandidaten. Erik Freding hade ett gott renommé inom både liberala rörelser och bland arbetarna. Dessutom hade han som en av åtta representanter från Uppsala (det var totalt 49 ombud) varit med på SAP:s konstituerande kongress den 23 april 1889. Han hade alltså själv varit med om att bilda partiet. Med en stark ställning inom fackföreningsrörelsen och sitt bidrag till att Folkets Hus i Uppsala blev verklighet, var han omtyckt bland arbetarna. Som särskilt drivande kraft inom rösträttsrörelsen gick han också hem hos liberalerna.

I stadsfullmäktige tycks han dock inte ha mötts med samma entusiasm utan snarare blivit lite motarbetad. Men han kom att

Så kom den första drabbningen. 1884 gjorde föreningen en framställning till skräddarmästarna om höjning av lönerna. Föreningen tillsatte en komité, bestående av hrr Freding, J. A. Lagerkrantz och F. A. Appelqvist för att underhandla med mästarna. Man framlade ett ultimatum, och om mästarna inte före utsatt dag gäve med sig hotades med sträjk. Det gick också så, en av mästarna ville inte ge efter, och det blev en tre dagars sträjk, varefter även denne föll till föga.

Om Uppsalas första organiserade strejk, UNT 1916.

Folkets Hus styrelse, Erik Freding stående t.v.

ingå som suppleant i Fosterbarnsnämnden och fick senare även uppdrag som revisor i Styrelsen för Uppsala Arbetskontor och ledamot i Kafékommittén, som sysslade med utskänkningsfrågor och synes ha bekämpat alkoholmissbruk. Här finns en koppling till nykterhetsrörelsen men huruvida Freding också var organiserad nykterist är oklart, även om det kan antas.

Rösträttsrörelsen

När det gäller rösträttsrörelsen var Erik Freding minst sagt tongivande i staden. Den första rösträttsföreningen konstituerades på våren 1888 men i ett protokoll från den fackliga centralkommittén refereras till "rösträttsföreningens styrelse" redan 1887, till vilken några cirkulär skulle överlämnas. Den här föreningen hette Uplands Rösträttsförening och Freding ingick i den. Den blev emellertid inte långlivad, på grund av motsättningar kring hur mycket rösträtten egentligen skulle utvidgas. Erik Freding tog över ordförandeskapet 1889 men föreningen gick inte att rädda. Då skrev han

om statuterna och lanserade en ny förening 1891 som fick fart.

Uppsala rösträttsförening som uppstod 1891 ur spillrorna av den gamla hade som första paragraf i sina stadgar:

§1. Uppsala Rösträttsförenings ändamål är att sträffa för, att hvarje myndig, välfräjdad, svensk man eller kvinna erhåller lika rösträtt vid såväl politiska som kommunala val.

Erik Freding som var initiativtagare blev här vice ordförande. Till ordförande de första åren utsågs den välkände docenten, sedermera professorn Hjalmar Öhrwall. Kanske blev det så för att Öhrwall var mer känd och som akademiker hade mer tyngd i vidare kretsar, eller så var Freding alltför upptagen med en växande barnskara att försörja. Ett par år senare tog han dock över ordförandeposten.

Rösträttsföreningen var livaktig i några år men så småningom togs arbetet mer och mer över av Fackföreningarnas kretsstyrelse, föregångaren till Uppsala Arbetarekommun (bildad 1901). När behovet av en bred

rösträttsreform var tillräckligt spridd och accepterad, behövdes inte en allmän rösträttsförening. Huvuduppgiften var att arrangera demonstrationer och det sysslade ju arbetarrörelsen redan med. Liberalerna var inte heller lika organiserade. År 1902 bildades också LKPR, Landsföreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt, som drev just denna fråga vidare tills den var löst 1921 - 30 år efter Erik Fredings stadga.

Folkets Hus

Fredings insatser som tillskyndare av ett Folkets Hus i Uppsala är också värda att lyfta fram. Arbetarrörelsen hade stora problem med lokaler för sin verksamhet, med diverse provisoriska lösningar under många år. Rädslan för socialistisk agitation gjorde att de nekades hyra lokaler. Nu var dock situationen i Uppsala inte lika illa som på många andra håll, där man tvingades hålla möten under bar himmel oavsett väderlek, i vägkorsningar och liknande. I Uppsala var inställningen till arbetarrörelsen vänligare, fackföreningar mer accepterade och så vidare. Ofta kunde man få låna någon nykterhetsloges ordenshus, men lösningarna var tillfälliga.

År 1898 bildades Uppsala Folkets Husförening där Erik Freding var kassör och firmatecknare. Till en början hyrde man lokaler och möjligheterna att införskaffa en egen tomt var skrala. Då tog Freding saken i egna händer och tillsammans med en annan skraddare bekostade han 1902 inköpet av tomten vid Kungsgatan 53 där Folkets Hus kom att ligga under alla år, i lite olika skepnader med den största förändringen när Stadsteatern tillkom (1952).

Intressant är, att Erik Freding i många år samtidigt satt i styrelsen för Arbetareinstitutet och Folkets Hus. Men trots att det förra ibland hade lokalproblem, var det aldrig tal om att hålla föreläsningarna i "det röda" Folkets hus. Detta talar i någon mån för antagandet, att de liberala arbetareföreningarna var en motrörelse till de socialistiska idéernas spridning.

Ringrörelsen

Något kan sägas även om den liberala Ringrörelsen och Fredings roll i denna. Arbetarnas ring var ett påhitt av "brännvinskungen" L.O. Smith. Det var en populistisk rörelse inriktad på "magfrågan" och spreds som en löpeld i

Sverige under ett par år på 1880-talet för att sedan dö ut. Den mest uppmärksammade föreningen var "Hata krogen!", som dock ingalunda pläderade för nykterhet utan för att man skulle köpa billig sprit i större partier av Smith och dricka det hemma, istället för dyrt på krogarna. Under den mest hektiska tiden gick man runt på utskänkingsställena och mätte suparna, för att visa hur kunderna blev lurade på förespeglat innehåll.

I rörelsen ingick också självhjälpsföreningar, idéer om bankverksamhet och kooperativa försök. Målet här var att komma överens med handlare om att kunna köpa större partier av mat billigare vid kontant betalning. Ringen väckte stort engagemang i Uppsala, samlade många medlemmar och man införskaffade till och med en fana. Men när de storvulna planerna inte kunde genomföras, tynade verksamheten bort. På det sista kända mötet som hölls, pläderade Erik Freding ändå för att själva föreningen skulle bestå. Han såg ett värde i själva förenandet av folk som strävar mot samma mål.

Socialdemokraten Freding

Den sista av de liberala arbetareföreningarna som O.E. Lindberg startade var Studenter och Arbetare, efter en förebild från Köpenhamn. Dess idé var att solidaritet från studenter skulle höja arbetarnas ställning. Den skulle hållas helt opolitisk, ändå blev politiska diskussioner ett vanligt inslag. Erik Freding höll här ett inledande föredrag om "Socialismens fördelar och olägenheter" under en diskussionskväll på 1890-talet.

Freding var medveten om riskerna med den revolutionära socialismen, vilket ovan angivna rubrik också antyder. Att han väljer den reformistiska socialdemokratin som sin politiska hemvist blir härmed förståeligt. Det framgår även i liknande utsagor han gör i andra sammanhang. Att han dras vänsterut till att börja med, beskriver han själv vid en intervju inför sin 60-årsdag 1916: "Det var orättvisor och godtycke jag bevittnade inom det militära, som fick mig att bli socialdemokrat".

En enkel skraddare?

Något man kan fundera över är, hur Erik Freding med till synes enkla arbetsmetoder, i sitt yrke som skraddare, kunde försörja

ett så stort hushåll och måste betraktas som välbestäld för att vara en arbetare. Vid folkräkningen år 1900 ingår 12 personer i hans hushåll. Då är den äldsta sonen född 1879 utflyttad, men nio barn, hustru och svärmor bor där förutom han själv. När han går från "skräddare" till "skräddarmästare" är okänt, men i stadsfullmäktige omnämns han enbart som "Skräddaren E. Freding" åren 1905-1912 då han är med. Yrkesbeteckningen "Skräddarmästare" används dock för andra personer vid samma tid.

I folkräkningsrullorna går han från "Skräddare" till "Gårdsägare och skräddare" vid någon tidpunkt. Med tanke på hans mycket stora engagemang i föreningslivet, är det ännu svårare att förstå hur han fick allt att gå ihop ekonomiskt. En förklaring som ligger nära till hands är, att han hade ett arv att falla tillbaka på. Eller kanske ännu troligare, att hans hustru Tekla hade en förmögenhet. Hon var född Eklöf, ett namn som har en borgerlig klang. Hon hade vidare bara en syster och sin mor,

åtminstone 1880. Det är inte omöjligt att de var välsituerade och detta är något att forska vidare om i en bredare framställning.

Erik Freding avled 1931. En av hans döttrar, Elvira, kom att gifta sig med Sixtus Janson, den välkände fabrikören och idrottsprofilen. En intressant sak är Fredings gravplats. Han delar den med sin kollegas familjegrav. Det handlar om J.A. Lagerkrantz, som han under flera år delade lokal med. De var även gifta med varsin syster Eklöf. Denne J.A. avled redan 1899 och är mycket svår att hitta information om, förutom hans avoga inställning till socialism inom fackföreningarna. Det märkliga är, att han själv inte tycks ligga i graven. På stenen står: "J. Lagercrantz familjegrav" och "E. Freding". De enda Lagerkrantzarna som gravsatts där är två kvinnor, J.A.:s hustru och dotter. Han hade även en son, men inte heller denne återfinns där. Ytterligare ett mysterium att reda ut vid tillfälle!

Hemma hos Erik Freding omkr. 1915. Sixtus Janson i bildens mitt och Erik Freding t.h. i förgunden. Elvira, senare gift Janson, sitter t.v. om honom.

Öppettider

Måndag stängt

Tisdag 10-18

Onsdag 10-16

Torsdag 10-16

Fredag 10-12

Lunch 12-13

Bevara din
förenings
historia

FOLKRÖRELSEARKIVET
FÖR UPPSALA LÄN

den är unik